

KÖZÖSSÉGI TAPASZTALAT ÉS PÁLYASZOCIALIZÁCIÓ ÉRTELMI FOGYATÉKOS EMBEREKKEL A MAGYARORSZÁGI „HIT ÉS FÉNY” ELSŐ ÉVTIZEDÉBEN

MAGYAR ADÉL

Szegedi Tudományegyetem Juhász Gyula Pedagógiai Kar
Gyógypedagógus-képző Intézet
magyar.adel.marta@szte.hu

Összefoglaló

A Hit és Fény ökumenikus szellemiségű, katolikus lelkiségi mozgalmat 1971-ben alapított Marie-Hélène Mathieu gyógypedagógus és Jean Vanier filozófus. A „Foi et Lumière” közösség mintájára Budapesten 1981-től találkoztak értelmi fogyatékos személyt nevelő családok és segítők, majd 1986-ban a Zugligeti Szent Család Plébániához kötődően Hit és Fény közösséggé váltak.

Az ökumenikus misszió tagjai értelmi fogyatékos emberek, családjaik és segítők voltak. A segítők főként egyetemisták, gyógypedagógusok, illetve a plébániai közösség tagjai voltak, akik az értelmi fogyatékos embereket segítették, hogy megtalálják teljes értékű szerepüket és helyüket a társadalomban és az egyházban.

A mozgalom magyarországi megjelenése jóval megelőzte azt a gyógypedagógiai/rehabilitációs modell-váltást, amely a nemzetközi trendben az orvosi modelltől az 1980-as évek legvégén megjelenő állampolgári modellhez vezetett. A szükségleteken alapuló állampolgári modell szerint a fogyatékos ember jogai megegyeznek a többi emberével – nincs szükség pozitív diszkriminációra: mindenki egyéni szükségletei szerint, egyenlő jogalapon kap egyéni támogatást, emellett a közösség egyenjogú és felelős tagjaként tekintenek magukra és egymásra. A „Hit és Fény” közösség Chartája szerint „minden fogyatékos ember teljes személyiség, akinek ugyanolyan emberi jogai vannak, mint másoknak. Különösen joga van ahhoz, hogy szeressék, elismerjék, és tiszteletben tartásuk legyen, döntéseit; joga van ahhoz is, hogy megkapja a szükséges segítséget, hogy minden területen – lelki és emberi téren egyaránt – fejlődni tudjon.” Ennek a célkitűzésnek kellett megfelelnie a korai magyar közösségeknek is, amelyek egyre növekvő létszámukkal eleinte a havonkénti találkozón, majd közös nyaralásokon és Jean Vanier személyes kísérése, lelkigyakorlatai mellett váltak a nemzetközi mozgalom részévé.

Tanulmányomban a magyar Hit és Fény mozgalom korai kiadványainak, aprónyomtatványainak értelmező elemzésével ezt a folyamatot mutatom be. Valamint a közösség gyógypedagógus hallgatóinak reflexióit ismertetem.

Kulcsszavak: értelmi fogyatékos, Hit és Fény lelkiségi mozgalom, gyógypedagógia, rehabilitációs modellek

A Hit és Fény egy katolikus alapú, ökumenikus szellemiségű lelkiségi mozgalom, melyet 1971-ben alapított a francia Marie-Hélène Mathieu gyógypedagógus és a kanadai Jean Vanier filozófus-teológus. (1. ábra) A „Foi et Lumière” közösség Magyarországon az 1980-as években, a budapesti Zugligeti Szent Család Plébániához kapcsolódva kezdte meg működését. Az ökumenikus misszió tagjai értelmi fogyatékos emberek, családjaik és segítők voltak. Küldetésüket abban látták, hogy az értelmi fogyatékos emberek megtalálják teljes értékű szerepüket és helyüket a társadalomban és az egyházban. Ezzel a Hit és Fény olyan fogyatékos-értelmezést képviselt, amely a közösség megjelenésekor Magyarországon sem a társadalomban, sem az értelmi fogyatékos személyeket ellátó intézményrendszerben, sem az ő sorsukat befolyásoló jogrendszerben nem volt jelen. A Hit és Fény közösség értelmi fogyatékos ember-képének magyarországi megjelenése jóval megelőzte azt a gyógypedagógiai/rehabilitációs modell-váltást, amely a nemzetközi trendben az orvosi modelltől az 1980-as évek legvégén megjelenő állampolgári modellhez vezetett. Az állampolgári modell szerint a fogyatékos ember jogai megegyeznek a többi emberével – nincs szükség pozitív diszkriminációra: mindenki egyéni szükségletei szerint, alanyi jogon kap egyéni támogatást, emellett a társadalom tagjai a közösség egyenjogú és felelős tagjaként tekintenek magukra és egymásra. (Kálmán és Könczei, 2002) A Hit és Fény közösség Chartája (1980) ezt a modellt jeleníti meg csaknem egy évtizeddel korábban: „minden fogyatékos ember teljes személyiség, akinek ugyanolyan emberi jogai vannak, mint másoknak.

Különösen joga van ahhoz, hogy szeressék, elismerjék, és tiszteletben tartsák lényét, döntéseit; joga van ahhoz is, hogy megkapja a szükséges segítséget, hogy minden területen – lelki és emberi téren egyaránt – fejlődni tudjon.”

A magyarországi Hit és Fény katolikus lelkiségi mozgalom első tíz évének forrásai, az aprónyomtatványok, a stencilezett, fénymásolt füzetkék, a több példányban gépelt fordítások egy közép-kelet-európai, szocialista ország katolikus egyházának megújulását, a világiak evangelizációját és Krisztus szeretettánának a fogyatékos személyekre való kiterjesztését is hirdetik.

A Hit és Fény létrejötte és küldetése

A Hit és Fény történet visszanyúlik az 1963-as évhez. Ekkor jött létre a Sérült Emberek Keresztény Irodája (Office Chrétien des Personnes Handicapés – OCH), amelyben Marie-Hélène Mathieu, francia gyógypedagógus megkezdte munkáját. Ez a szervezet biztosította a munkatársak és a sérült embereket, gyermekeket nevelő családok, szülők találkozásának lehetőségét. Mathieu, aki gyógypedagógusok szupervízorként kórházi gyakorlatokat vezetett, találkozott az orvosi gyakorlat értelmi fogyatékosokra való reflexiójával („nincs mit tenni, adják intézetbe a gyermeket, és tervezzenek újat”), és a szülők szégyenérzetével, mely az értelmi fogyatékoságról alkotott, gyakran szülő-hibáztató társadalmi kép következménye volt.

Ebben az időszakban az értelmi fogyatékos gyermekek leginkább a családjaikkal, gyermekmenhelyeken vagy bentlakásos pszichiátriai intézményekben éltek. Az intézményekben közös terek is rendelkezésre álltak – az egymásra figyelés személyes dimenziója nélkül. „Az OCH, majd később a Hit és Fény erre a dimenzióra, a gyengédségre, egymás elfogadására és őszinte tiszteletére épült” (Mathieu, 2016).

Jean Vanier (1928-2019), a kanadai főkörmányzó fia a királyi haditengerészetnél tanult, majd ott szolgált. 1950-ben katonai pályáját megszakította és filozófiát tanult. Ekkor oktatta teológiára és filozófiára Thomas Philippe atya, aki Trosly-Breuilben egy harminc értelmi fogyatékos férfit fogadó intézménynek is lelkésze volt. Jean Vanier a Val Fleuri intézmény mellett pszichiátriai intézményekbe is elment, itt köteleződött el a kapcsolatokat és barátságot nélkülöző értelmi sérült emberek mellett. 1964-ben ebben a faluban hozta létre az első Bárka közösséget, egy segítővel, valamint Philippe-el és Raphaellal, két értelmi sérült férfival összeköltözve. A következő években több segítő, és fogyatékos személy költözött az első házhoz hasonló lakóotthonokba, ezzel olyan közösséget alkottak, amely a szerzetesközösség és a családi élet ötvözetét adta. A Bárka tagjai lakóhelyük mikrotársadalmával is élő kapcsolatot tartottak.

Marie-Hélène Mathieu 1966-ban meglátogatta Trosly-Breuilben Vaniert, majd közös célként egy loudres-i zárandoklatot kezdtek el előkészíteni értelmi fogyatékos személyek, családjaik és segítőik számára. 1968-ban az volt az általános közvélekedés, hogy az értelmi fogyatékos embereknek nincs helyük a zárandoklatok résztvevői között, mert ők nem képesek megtapasztalni ezt a fajta eseményt és jelenlétükkel csak zavarnák a többi zárandokot. Jean Vanier és Marie-Hélène Mathieu azonban zárandoklatot szervezett Lourdes-ba Thaddée és Loïc – két értelmi fogyatékos gyermek – szüleinek az ösztönzésére, az ő részvételükkel. Három év előkészület következett lelkesedéssel és óvatossággal. Az 1968-1971 közötti tervező és előkészítő időszak alatt a legfontosabb célok és alapelvek is kikristályosodtak, amelyek az 1971 húsvétján, a loudres-i zárandoklaton megszülető Hit és Fény közösség alapjait képezték.

1. ábra: Marie-Hélène Mathieu és Jean Vanier 2008-ban (Forrás: <https://fr.aleteia.org/>)

Jean Vanier a fogyatékos személy és az egyház viszonyáról így ír: „Fontos, hogy az egyház a fogyatékos személyt, mint Isten gyermekét fogadja el, de az is fontos, hogy a szívében elrejtett lelki értéket felfedezze” (Vanier, 1981). Ha ezt a gondolatot az fogyatékos társadalmi fogalom-értelmezésével világítjuk át, két jelentős tartalmat hordoz. Először: a fogyatékos személy Isten gyermeke – mint mi mindannyian. Ez az egyenlőség, az esélyegyenlőség tanítása. Másodszor: ha a szívében elrejtett lelki értéket felfedezzük – egyedisége jelentős és értéket képvisel a közösség számára. Egyenlőség és egyediség. Ezek a legkorszerűbb rehabilitációs paradigma alapeszméi.

A lourdes-i zárandoklatot tervező csoport Marie-Hélène Mathieu és Jean Vanier vezetésével a legfontosabb alapvetéseket megtette:

A zárandoklatat *nem a fogyatékos személyekért*, hanem *velük együtt* kell megtennie a közösségnek.

Nem a gyógyulás útját keresik a lourdes-i barlang szakrális terében, hanem az egyedüli csoda, ha az *egészségesnek mondott emberek* szíve meggyógyul és *felfedezik, hogy a szegények az egyház kincsei*. Ezek az alapvetések a társadalmi részvétel szükségességét, a fogyatékosnak az egyén akadályozottságából fakadó mértékét hangsúlyozták. Másfelől a „gyógyulást”, a rehabilitációs folyamatot nem az egyén, a fogyatékos személy gyógyítása révén, hanem az úgynevezett társadalmi rehabilitáció, érzékenyítés, a fogyatékos személy környezetének átalakítása-átalakulása révén kívánja elérni.

Milyen „eszköz, gyakorlat, módszertan” párosult ezekkel a célkitűzésekkel?

A cél, hogy a zárandoklat mindenki számára *ünnep* legyen, *élményt* hordozzon.

A *liturgia egyszerű*, mindenki számára *érthető, nemzetközi* csoportoknak elérhető, megélhető legyen.

A zárandoklatra jelentkezés nem egyénileg, hanem *csoportosan* történt, 30 fős csoportokban, amely *fogyatékos személyekből, a családtagjaikból és segítő személyekből* állt. Így már a zárandokút előtt megismerték egymást a csoportok tagjai, közösséggé formálódásuk megkezdődhetett.

A *szülők számára külön csoportokat* szerveztek a lourdesi napok során, ahol egymással oszthatták meg gondolataikat, érzéseiket.

1971 húsvétján 12.000 zárandok érkezett Lourdes-ba, közöttük 4000 fogyatékos személy és hétszáz bentlakásos pszichiátriai intézmények gondozottja voltak. Semmiféle baleset vagy atrocitás nem történt, az ünnep zavartalan volt. Ezt követően Franciaországban, Belgiumban, Angliában és Kanadában kis közösségek maradtak együtt, találkoztak, ünnepeltek és kisebb zárandoklatokat tettek. (Vanier, 1981)

1975-ben Rómába zárandokoltak az akkor már 34 országban működő közösség kis csoportjai, akiket fogadott VI. Pál pápa, így köszöntve őket: „Isten éppen olyannak szeret titeket, amilyenek vagytok... Lássátok: egyházában nektek is helyet készít valamennyi keresztény között. Arra hív titeket, hogy velük együtt egyetlen családot alkossatok...” (Mathieu, 2016) Ezzel az – előzetesen megírt szövege mellőzésével – elhangzó kinyilatkoztatással az Egyház jóváhagyását közvetítette a Hit és Fény közössége felé.

1978-tól a mozgalom hivatását, tevékenységét is megfogalmazó, a szervezeti felépítést, működést is leíró alapokmány elkészítése vált szükségessé. A Chartát és a Konstitúciót 1982-ben, Angliában, Wetherbyben fogadták el a közösség nemzeti felelősei és a nemzetközi tanács. E dokumentumok a kezdeti elképzeléseket is tartalmazzák, az 1980-2020 közötti időszakban pedig széleskörű egyeztetésekkel az öt földrészen szaporodó közösségek sajátosságait is beépítik, és szükség szerint kiegészítik, módosítják, megújítják. A Charta fogyatékos emberről megfogalmazott alapvetése szerint „minden fogyatékos ember teljes személyiség, akinek ugyanolyan emberi jogai vannak, mint másoknak. Különösen joga van ahhoz, hogy szeressék, elismerjék, és tiszteletben tartsák lényét, döntéseit; joga van ahhoz is, hogy megkapja a szükséges segítséget, hogy minden területen – lelki és emberi téren egyaránt – fejlődni tudjon.” (Charta és Konstitúció)

A Hit és Fény az értelmi fogyatékos emberek befogadásáért

A Hit és Fény közösségi mozgalomként az értelmi fogyatékos emberek köré szerveződik. Tagjai ök, testvéreik, szüleik és segítők. Egy kisközösséget mintegy harminc fő alkot. A közösség lelki vezetőt is felkérhet, azonban egyházi személy jelenléte nem elvárás. A csoportok havonta találkoznak. Az értelmi fogyatékos emberek középpontba helyezése az általuk képviselt krisztusi értékekre hangolja a közösség tagjait. A versennyel, a gazdasági előnyszerzéssel, a sikerrel és a pénzzel szemben a gyengék, a szegények jelenléte, a gyöngédség és hűség, a meghallgatás és a hit a meghatározó tartalmak a Hit és Fény közösségeiben.

A Hit és Fény lelkeségi mozgalom *küldetése*, hogy közösségei a találkozás, a közös ünneplés, az ima, a kialakuló és megszilárduló barátságok, a hűség, a kölcsönösségen alapuló kapcsolatok helye legyen. A Hit és Fény küldetésében jelen van, hogy integrálja közösségeit és annak tagjait a társadalom, az egyházaik, keresztény közösségeik és plébániáik tevékenységeibe. Mindezt az ökumené szellemében, a közösségben megjelenő különböző felekezetek közös keresztény gyökereit megtartva és feltárva.

A Hit és Fény *lelkiségét* három alapvetés foglalja össze:

Isten minden embert szeret. A fogyatékos ember teljes személyiség, aki a közösség más tagjaival egyenlő jogokkal bír. Isten egyformán szereti valamennyi embert és a közösség hisz abban, hogy az értelmi fogyatékos emberekben is él Jézus, még ha nem is tudják ezt kifejezésre juttatni. Az Újszövetség Krisztus által képviselt ember-képe ez, mely nem kapcsolja bűnhöz, büntetéshez a fogyatékoságot. Így teremtett lényként a fogyatékos embereknek is joguk van részesedni egyházaik liturgikus hagyományaiban, a szentségekben, egyházuk lelki tartalmaiban. Az értelmi fogyatékos ember a közösségben való jelenlétével közvetíteni tudja a krisztusi kegyelmet és békét.

Szükség van közösségre. A hit megéléséhez mindenkinek, a legsúlyosabban fogyatékos embereknek is szükségük van társakkal találkozni, a közösség légkörében megélni a hitüket és a szeretetet. Az értelmi fogyatékos ember egyszerű és konvencióktól mentes, szeretetet ad és befogad, ezzel Krisztus szeretettánát éli, és evangelizálja környezetét. Ennek felismerése és befogadása azonban a közösség többi tagjától megkívánja a szeretetben való hűséget. Mária példáját ismerve a megtérés és a szeretetben való hűség értelmet nyer: ő és a Jézus által szeretett tanítvány a szenvedő Jézussal vannak, mintegy teljes jelenléttel élik meg vele a közösséget, hordozzák szenvedését. A Hit és Fény csoportjai is ilyen teljes jelenléttel történő találkozásokban élhetik meg a béke és az öröm közösségét.

Úton a mélyebb emberi érettség felé. Ahhoz, hogy a teljes értékű, egymás jelenlétében történő közösségi találkozások megtörténjenek, a tagoknak érteniük, ismerniük kell az értelmi fogyatékos személyeket, fel kell ismerniük igényeiket és szükségleteiket. A közösség mellett elkötelezett tag törekszik jártasságot szerezni ebben.

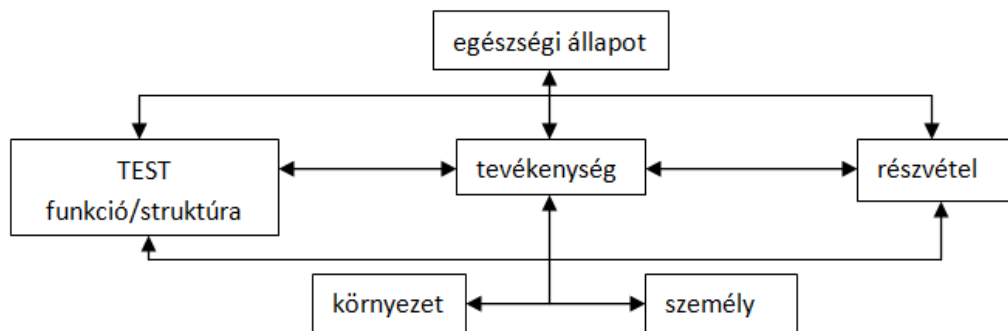
A Hit és Fény *tevékenysége*. A Hit és Fény közösségi mozgalom. A közösség rendszeres találkozókat tart, emellett lehetnek nyári táborok, zárandoklatok, képzések, imaórák és lelkigyakorlatok. Nem feladata intézmények alapítása és fenntartása. A Hit és Fény együttműködik más, az értelmi fogyatékos embereket és családjaikat segítő szervezetekkel és mozgalmakkal. A Hit és Fény egyetlen nemzetközi közösségként anyagi és lelki tartalmak igazságos megosztására törekszik. (Charta és Konstitúció)

A fogyatékos WHO-modellje és a Hit és Fény értelmi fogyatékos ember-képe

A Charta és Konstitúció szövegét tanulmányozva revelatív erejű a felismerés, hogy a bennük megjelenő – rehabilitációs szemléletet is magában hordozó – bio-pszicho-szociális megközelítésű fogyatékos

ember-kép húsz évvel előzte meg a WHO 2001-es, funkcióképesség-fogyatékoság összetevők kölcsönhatását ábrázoló modelljének megjelenését. (2. ábra)

A WHO-séma ábrázolja a személyi és környezeti kontextuális tényezők szerepét a fogyatékoság folyamatában. Ez a modell már hangsúlyozza, hogy az egyén kóros egészségi állapota és a környezeti tényezők (magában foglalva a társadalom attitűdjeit, a jogi környezetet, az infokommunikációs és épített környezeti akadályokat) meghatározó kölcsönhatásban állnak. A fogyatékoság – funkcióképesség alábbi, szociális modellje a fogyatékoságot elsősorban az egyén társadalmi beilleszkedésének problémájaként értelmezi. Megoldását a társadalmi – ezen belül az emberi jogi – környezetet megváltoztató, kollektív összefogásban látja.

2. ábra: A funkcióképesség és a fogyatékoság alkotóelemeinek kölcsönhatása a WHO 2001-es modelljében /FNO, 2004/

A Hit és Fény legitimációs dokumentumaiban (Charta és Konstitúció) megjelenő értelmi fogyatékoság-kép, az értelmi fogyatékos személyek szükségleteit fogalmazza meg, a krisztusi szeretet kiterjesztett értelmezésével a fogyatékos személyekre, elsősorban az értelmi fogyatékos emberekre. Megvalósulását az ő számukra a *személyesség* megélésének lehetőségében látja: a hitben, a közösségben és a kapcsolatokban.

A magyarországi Hit és Fény közösség létrejötte

Dr. Dörnyei Bélánéval, Ari néniével készült 1994-es interjúból: „1981-ben két szálon indult el a Hit és Fény története Magyarországon. Egy Franciaországban élő apáca rokonunk hívott minket Lourdes-ba. Akkoriban ez nem ment könnyen, s így csak Klári lányom utazott ki a Kacsó házaspárral. Ők tartották a táblát a húsvéti zárandokmenetben, amelyen a Magyarország felirat volt látható. Ekkor ismerkedtek meg Jean Vanier-val, aki elvitte őket Trosly-ba, s megmutatta a Bárkát... Jean megígérte, hogy küld valakit, aki segítséget ad. Ígéretéhez híven egy-két évvel később eljött hozzánk a Bárkából Bea és Budapesten tartott előadásokat. Eljött Köveskálra is, a táborunkba. Beszélt arról, hogy mi a Bárka és mi a Hit és Fény.

A történet másik szála ugyanitt kezdődött. Minthogy nekünk nem sikerült kijutnunk Lourdes-ba, azt gondoltuk, valamit mégis tehetnénk együtt azokkal az ismerős családokkal, akiknek a miénkhez hasonlóan sérült gyerekük van. Tudtuk, mekkora problémát jelent a gyerekekről való gondoskodás a nyári szünetben, amikor a szülők dolgoznak... Így táborhelyet kezdtünk keresni. A keresztlányom segítségével jutottunk el Tapolcára, onnan Köveskálra, ahol egy üresen álló plébániát találtunk... felkerestem Bogyai Máriát, akiről tudtam, hogy családgondozással foglalkozik... és ő azt mondta: csak csináld mindenképpen! No jó, de én egészen addig sohasem foglalkoztam értelmileg sérült gyermekekkel, csak normál iskolásokkal... Mégis belevágtunk.” (Maró, 1994)

1981-ben Budapesten dr. Bogyai Mária pszichológus és dr. Dörnyei Béláné tanár – ötgyermekes, köztük egy Down-szindrómás gyermek édesanyja – segítő, önszorgító csoportot hoztak létre értelmi fogyatékos gyermeket nevelő családok számára. Első programként a nyári időszakban próbálták a szülőknek segíteni, hogy értelmi fogyatékos gyermeküket biztonságos körülmények között tudják nyaralni küldeni. Bogyai Máriát és a Dörnyei családot katolikus hite arra készítette, hogy a nyaralásra meghívott gyermekek és szüleik lelki és életvitelbeli támogatást is kapjanak. Figyelmet fordítottak arra is, hogy

állami gondozott értelmi fogyatékos gyermekek is részesüljenek a nyaralási lehetőségben. A Dörnyei család legidősebb lánya, Klára gyógypedagógus hallgató volt, ő a főiskolai képzésben keresett és talált segítőköt eleinte a nyaralásokhoz, majd a formálódó közösség számára. 1981-ben a Dörnyei család meghívást kapott a nemzetközi „Foi et Lumière” lourdes-i húsvéti zárandoklatára, ahol magyar résztvevőként Dörnyei Klára, Kacsó András és Ági megismerkedtek Jean Vanier-val, ellátogattak a Bárka (l'Arche) „bölcsőjébe” Trosly-Breuil-be. 1981 nyarától néhány család, majd egyre több fiatal segítő összefogásával Dörnyeiék táborot szerveztek Köveskálón, melyet évről évre még sok követett.

1982-ben a budapesti Csalogány Utcai Foglalkoztató Iskola és Nevelőotthon gyógypedagógus-pszichológusa, dr. Molnár Iлона megkérte Kozma Imre atyát, hogy tartson hittant értelmi fogyatékos gyerekeknek és szüleiknek. Ili néni szívvel-lélekkel szervezte ezt a hitoktatást a zugligeti Szent Család Plébánián, Kozma atya pedig rendszeres hittanórákat tartott. Ez a lehetőség az addig csak a nyaralásokon találkozó csoportok számára évközi találkozásokat is lehetővé tett. 1982. február 2-án, Gyertyaszentelő Boldogasszony napján, amely a Hit és Fény közösség kiemelt ünnepe, a zugligeti templomban több mint százötvenen ünnepeltek fogyatékos emberek, szülők és segítők. Bogyai Mária egyre inkább irányítójává vált a szerveződő mozgalomnak, segítségével 1984-ben néhány család egy lengyelországi zárandoklaton találkozott Jean Vanier-val, aki a magyarországi politikai körülményeket ismerve Hit és Fény közösségek létrehozását javasolta, bár a magyar családok a Bárka mozgalom iránt is érdeklődtek. Ettől kezdve tudatos közösség-alkítás történt: a hittanórák havonkénti közösségi találkozókká váltak, működésüket pedig a Hit és Fény nemzetközi gyakorlata és tapasztalata segítette. Az első tíz év (1981-1991) növekedését szolgálta az egyre szaporodó kisebb közösségek számára az internet és mobiltelefon elterjedése előtti korban az aprónyomtatványok, sokszorosított előadás-szövegek, lelki gyakorlat-összefoglalók és a nemzetközi Hit és Fény kiadványainak fordítása, sokszorosítása és a tagokhoz való eljuttatása.

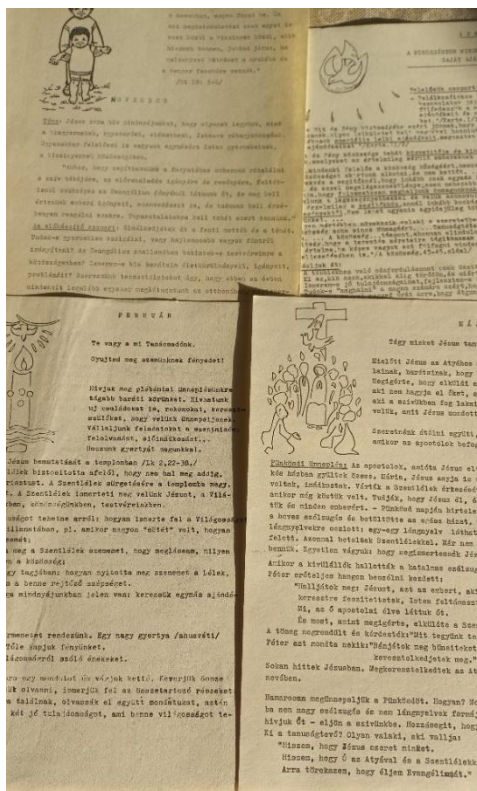
Dokumentumok és kisközösségek a magyarországi Hit és Fény első tíz évéből

1986. szeptember 17-én Jean Vanier Magyarországon járt, és a budapesti, zugligeti Szent Család Plébánián találkozott az értelmi fogyatékos gyermekek, felnőttek, szüleik és segítőik csoportjával. (3. ábra)

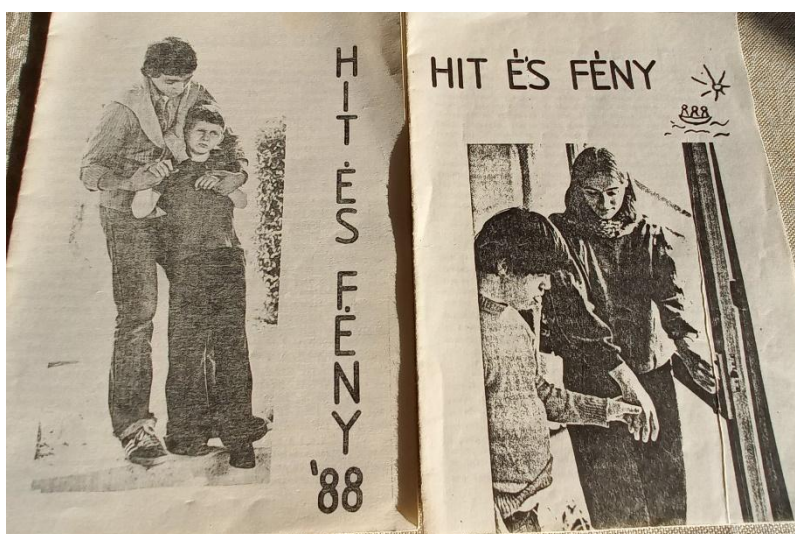
3. ábra: Zugliget, 1986. szeptember 17: előtérben dr. Dörnyei Béláné, mögötte Jean Vanier. (a szerző tulajdona)

A látogatást követően a magyarországi közösség meghívást kapott a nemzetközi Hit és Fény közösségbe. 1986 a magyarországi Hit és Fény létrejöttének éve. A nemzeti felelős Bogyai Mária lett, papként Hagyó József segítette a közösségeket. Az első közösségek: Szőlő, Búzakalász és Napsugár (Budapest), Halászsok (Sátoraljaújhely). Megkezdődtek a rendszeres, havonkénti találkozók és folytatódott a nyári táborozás a közösségek számára. A találkozókhoz a nemzetközi közösség tematikáját kapta meg és sokszorosította a magyar közösség. (4. ábra)

4. ábra: Tematikák a havi találkozókhöz (saját felvétel)

1988-ban újabb közösségek alakultak: Búzavirág, amely a Búzakalászból vált ki, Csillagok (Szombathely), Testvérek (Budapest). Megjelentek az első „Úturalók”. Ezeket a kis gépelt füzeteket francia nyelvről fordították, és a közösségek indulását segítő ismereteket tartalmaztak, valamint a Hit és Fény lelkiségi mozgalom alapelveivel ismertették meg a kisközösségeket. A „Hogyan kezdjük?-útmutató” a találkozások és a kapcsolattartás első iránytűje volt: a találkozók a fogadás és az osztozás alkalmi, helyet kap az imádság és az Eucharisztia ünneplése, végül az étkezés és a közös ünnep is állandó elem. A „negyedik időszak” a két találkozó közti időszak, amely a barátságok és a személyes kapcsolatok mélyülését hozhatják megkeresésekkel, látogatással, telefonhívással. (5. ábra)

5. ábra: „Úturaló” 1988-89-ből (saját felvétel)

1989. június 26 - július 1. között Jean Vanier ismét Magyarországra jött, és Kecskeméten, a Piarista Gimnázium épületében lelkigyakorlatot tartott a Hit és Fény közösség és a Bárka közössége számára.

Erre a frissen rendszerváltó országban lehetőség nyílt már. A lelkigyakorlat jelentősen segítette a magyarországi Bárka Közösség indulását és működését segítő baráti kör létrejöttét, mely elkezdte előkészíteni egy magyarországi Bárka-ház létrehozását. 1989 őszen megalakult a magyarországi Bárka Közhasznú Egyesület, majd 1991-ben Draskóczy Ildikó vezetésével Dunaharaszttiban megnyílt a Bárka-ház, mely fogadott olyan értelmi fogyatékos fiatalokat is, akik korábban állami gondozott gyermekként a Hit és Fény közösség tagjai voltak.

1989-ben is új közösségek alakultak a Hit és Fényben: a Szivárvány (Napsugárból) és a Mustármag Budapestben.

1990-ben, az év elején megjelent a Ladik első száma, mely ettől kezdve a Hit és Fény negyedévenkénti tájékoztatója. A havonkénti találkozók témáját tartalmazta, francia nyelvből fordítva, saját közösségi tapasztalatok megfogalmazására is teret adott, és a közösségek is szerkesztettek egy-egy számot, melyben bemutatkoztak, újabb tematikus rovatokat indítottak. (6. ábra) Ebben az évben megalakult a magyarországi Hit és Fény Egyesület és a Hit és Fény Alapítvány. Újabb közösségek lettek, a Madárkák Gödön és a Halak közösség Miskolcon.

6. ábra: Ladik újságok (saját felvétel)

1991 húsvétján 13 000 zárandok gyűlt össze Lourdes-ban ismét, ezúttal 60 országból. Ez a nemzetközi Hit és Fény húszéves jubileuma volt. Magyarországról dr. Dörnyei Béláné volt a zárandoklat felelőse, mintegy hatvan közösségi tag vett részt „Az egység felé” – zárandoklaton.

A Hit és Fény az ökumené útján járt, a magyarországi közösség pedig új csoportokkal, számos fiatal segítővel kereste az egységet a kicsik és gyengék között. Lezárult az első időszak, amely egy szocialista állam-berendezkedés időszakában kezdődött, a fogyatékos gyermeket nevelő szülők szükségleteire akart válaszolni nyaralással, közösség biztosításával, és egy köztársaságban folytatódott, mint egy stabil nemzetközi kapcsolatokkal rendelkező ökumenikus közösségi háló, amely nagyszerű programokat valósított meg az értelmi fogyatékos emberekről való gondoskodás és integrációjuk érdekében.

Pilot-kutatás gyógypedagógusokkal – önkéntesség és pályaszocializáció

A korszerű önkéntesség megjelenése a Hit és Fény közösségben meghatározó szerep volt: a fogyatékos személyek, a családtagok mellett az úgynevezett animátor csoport tagjai elsősorban fiatal önkéntesekből álltak. Ők a magyar közösség indulásakor nagy számban voltak gyógypedagógus hallgatók. Az ő pályaszocializációjukban milyen szerepet játszott a Hit és Fény közösség? Interjúk felvételével kerestük kérdésünkre a választ.

Interjú-alanyaink M, K, A, Zs, E, valamennyien nők, életkoruk 50 és 58 év közötti, jelenleg is aktív gyógypedagógusok. A Hit és Fény közösséggel főiskolai tanulmányaik alatt (1984-1990 között), a megalakulás időszakában kerültek kapcsolatba. Párhuzamos hatásként érte őket a rendszerváltást

megelőző gyógypedagógus-képzés tartalma és a katolikus egyház progresszív megújulási mozgalmi közül a formálódó Hit és Fény ökumenikus szemléletű szellemisége.

Valamennyien a korábban felsorolt kisebb közösségek tagjai voltak, melyek a Hit és Fényen belül jöttek létre az első évtizedben. Az ökumenikus lelkiség vizsgált kis mintánkban is leképeződött: alanyaink felekezeti hovatartozás szerint különböző egyházakhoz tartoznak: 3 fő katolikus, 1 fő református, 1 fő izraelita.

Tevékenységük az évek során az önkéntesség egyre felelősebb és tudatosabb szerepvállalására inspirálta őket. Zs. a Hit és Fény-hez évek elteltével nemzeti felelősként; E. a Hit és Fény közösség kárpátaljai alapítójaként; M. pedig felnőtt értelmi fogyatékos emberek Hit és Fény énekkarának vezetőjeként kapcsolódik.

Az elkészült interjúk néhány részlete megvilágítja azokat az élményeket, érzéseket, pszichés folyamatokat, amelyek

„..84-ben felvettek a főiskolára, de fogalmam sem volt, hogy mit akarok csinálni, mert korábban máshová jelentkeztem...elhívott egy barátnőm a nyaralásra..”

„...nekem az elején a sérültekkel való kapcsolat volt meghatározó, hogy teljesen ránk voltak bízva.”

„...nagyon sok ember van különböző kulturális háttérrel, de mindenkinek megvan a helye..”

„...az egész szervezet demokratikus... akkoriban Magyarországon még más politikai rendszer volt...”

„...amit itt tanultam, átvihető volt az életbe..”

„...T-re emlékszem, ő volt az első Down-szindrómás, akit életemben láttam”

„...Z sokkolóan hatott rám, 18 évesen a nyaraláson összehúztam magam, félttem a sérültek világától.”

„...tanácstalan voltam...mindenki úgy viselkedett, mintha „normális lenne..”

„...velem egykorú lányok, akik középiskolában már nyaraltattak, otthonosan mozogtak ebben a világban...”

„...megtanultam beszélgetni a szülőkkel.”

„...három éve voltam a Hit és Fényben, amikor zárandoklatra mentünk Lourdes-ba. A buszúton együtt voltunk: sérültek, segítők, családtagok, pszichiátriai betegek. Ezen az úton váltam kompetens segítővé.”

Hogy valóban „kompetens segítővé” váltak-e ezek a gyógypedagógus-hallgatók, annak megválaszolásában segít, ha az elhangzottakhoz hozzáillesztjük a magyarországi gyógypedagógus-képzés képzési és kimeneti követelményeinek néhány elemét (*EMMI rendelet*, 2016). Azokat az elemeket, amelyek a Hit és Fényben végzett önkéntes tevékenység során megjelentek, fejlődtek, alakultak az animátorként résztvevőkben a nyaralások, a havonkénti rendszeres találkozók, a közös ünnepek és szertartások során. A KKK szerint a gyógypedagógus tudása, hogy „Ismer olyan technikákat, amelyekkel a környezet konfliktusait oldani tudja. Tájékozott a krízis- és válsághelyzetekben alkalmazható segítségnyújtás, mentálhigiénés támogatás lehetőségeiről.”

A közösségi alkalmak és a nyaralások formálták a segítők attitűdjét is. A KKK-ban megfogalmazott következő gyógypedagógus attitűd-elemekkel összhangban: „A gyógypedagógus törekszik az ön- és társismeret, önelfogadás, önreflektivitás fejlesztésére. A „Semmit rólunk nélkülünk” elv értelmében támogatja és elősegíti a fogyatékos emberek minél aktívabb részvételét, és önrendelkezésük megvalósulását az őket érintő folyamatokban.”

Végül a gyógypedagógus felelőssége és autonómiája: „Felelősséget vállal a fogyatékos személy felelősségérzetének, önállóságának, autonómiájának kialakításáért. A partnerekkel előítélet-mentes, kölcsönös tiszteletről és bizalomra épülő kapcsolatrendszerrel teremt... Munkáját teamben végezi. Krízis- és válsághelyzet esetén hatékony tanácsot ad, segítséget nyújt, vagy kér.”

Összességében megállapíthatjuk, hogy a korszerű gyógypedagógus-képzés képzési és kimeneti követelményének számos eleme valósul meg olyan, az önkéntes segítő tevékenységet lehetővé tevő környezetben, mint a „Hit és Fény” közösség.

IRODALOMJEGYZÉK

Beregszászi Georgina, Singh-Bahadur Amar, Singh-Bahadur Mónika (szerk., 2011): *Ünnepeljünk! 25 éves a magyarországi Hit és Fény*. Hit és Fény Alapítvány, Budapest.

Kálmán Zsófia és Könczei György (2002): *A Taigetosztól az esélyegyenlőségig*. Osiris Kiadó, Budapest.

Könczei György, Hernádi Ilona Kunt Zsuzsanna és Sándor Anikó (2015): *A Fogyatékoságtudomány a mindennapi életben*. BME Tanárképző Központ. Tankönyvtár, Budapest.

Magyar Adél és Pukánszky Béla (2015): *Az értelmileg akadályozott gyerekekről és felnőttekről alkotott mentális kép történeti, kulturális változásai az elzáró intézményrendszer fejlődéstörténetének tükrében*. SZTE JGYPK Mentorháló tananyag.
http://www.jgypk.hu/mentorhalo/tananyag/Az_ertelmileg_akadalyozott_gyermekrol_es_felnottrol/index.html [2022. 11. 20.]

Mathieu, Marie-Hélène (2016): *Soha többé egyedül! A Hit és Fény kalandja 1971-től napjainkig*. Magyar Máltai Szeretetszolgálat. Budapest.

Nagy, Enikő (2015): Csodaországban. Látogatás Jean Vanier-nál, a franciaországi Bárka közösségben. *Új Ember*. 71. 50. 8-9. Budapest.

Ombre et Lumière (1981) különszám a Hit és Fényről. gépelt fordítás

Hit és Fény Charta és Konstitúció/1980, 1982, 1984, 1986, 1990, 1994, 1998, 2002/
<http://hitesfeny.hu/a-hit-es-fenyrol/charta-es-konstitucio/> [2022. 11. 20.]

Szociális és Családügyi Minisztérium, Országos Egészségbiztosítási Pénztár (2004): FNO – A funkcióképesség, fogyatékoság és egészség nemzetközi osztályozása. Medicina Könyvkiadó. A WHO hozzájárulásával.
<https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/42407/9632428382-hun-LR.pdf?sequence=124&isAllowed=y> [2022. 11. 20.]

Maró Anna (1994): Dr. Dörnyei Béláné: A kezdetekről. In: *Ladik*. 19. 22-24. Budapest 18/2016. (VIII. 5.) EMMI rendelet a felsőoktatási szakképzések, az alap- és mesterképzések képzési és kimeneti követelményeiről, valamint a tanári felkészítés közös követelményeiről és az egyes tanárszakok képzési és kimeneti követelményeiről szóló 8/2013. (I. 30.) EMMI rendelet módosításáról